

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ**

Збірник наукових статей

ЛЬВІВ - 2024

УДК 37.041:811
ББК 81.2р.
А 43

*Рекомендовано Вченою радою факультету № 2 ІПФПНП ЛьвДУВС
(протокол № 3 від 13.11.2024)*

Рецензенти:

Кульчицька М.О., доцент кафедри українознавства та міжкультурної комунікації Львівського державного університету безпеки життєдіяльності кандидат філологічних наук, доцент

Андрусишин Р.М., заступник декана факультету №2 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук

А 43 Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: Збірник наукових статей / Укладач: Л.І. Кузьо. Львів: ЛьвДУВС, 2024. 139 с.

У збірнику статей висвітлено методичні та педагогічні аспекти викладання мов, спрямовані на розвиток мовної культури як важливого елементу забезпечення лінгвістичної безпеки держави. Обговорено підходи до формування ініомовної компетентності правоохоронців України з урахуванням сучасних викликів та потреб, а також міжкультурної ініомовної компетентності, яка набуває особливого значення в освітньому процесі. Значна увага приділена організації самостійної роботи студентів, впровадженню інноваційних методів та форм навчання мов. Досліджено можливості онлайн-навчання як альтернативної форми до традиційних підходів, зокрема його переваги та виклики. Окремі статті присвячено актуальним викликам і перспективам сучасного навчання мов у багатокультурному середовищі, що підкреслює важливість розуміння культурного розмаїття у процесі вивчення та використання мов.

**УДК 37.041:811
ББК 81.2р.**

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

3. Ніконова Н. Т. Організація системи роботи з використанням активно-орієнтованого методу навчання // Актуальні проблеми викладання іноземних мов у вищій школі. Донецьк, 2013, - 320 с.

4. Основні засади розвитку вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу (Документи і матеріали 2013-2014 рр.) / За ред. В. Кременя. К., 2014, - 249 с.

5. Професійно педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: Монографія / Авт. кол. О. А. Дубасинюк, О. Є. Антинова, С. С. Вітвицька та ін. Житомир, 2016, - 405 с.

6. Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: Зб. наук. пр. / Заред. В. Т. Сулима, С. Н. Денисенко. Ч. 2. Львів, 2017, - 155 с.

Богдана ЮСЬКІВ

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

**ФУНКЦІОНУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ЩОДО ОСУДУ АГРЕСОРА І ПІДТРИМКИ МИРУ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЧНИХ
ПРОМОВ СВІТОВИХ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ)**

***Анотація.** В умовах сьогодення основну увагу світової спільноти зацентовано передусім на політичному процесі в Україні. Саме тому студіювання виступів посадових осіб, зокрема, президентів, прем'єр-міністрів, політиків викликає неабия*

ку зацікавленість серед науковців. Мова завжди була і є потужним інструментом у царині міжнародної політики та дипломатії. Публічні заяви світових лідерів визначають розвиток подій на світовій арені, формують міжнародний порядок. У кризові часи вага того, що говорять політичні лідери,

значно зростає і чинить безпосередній вплив на ситуацію у світі. Відколи Росія у 2014 році анексувала Крим і розв'язала війну на Сході України, можна прослідкувати, як політичні заяви світових лідерів і дипломатів віддзеркалювали їхню позицію щодо агресора.

У статті наголошується на лінгвістичному аспекті публічних заяв, промов, звернень президентів Сполучених Штатів Америки, Великобританії, Німеччини, Франції та інших європейських лідерів. Мовна риторика політиків дає можливість краще розуміти роль мови у визначенні політичних позицій світових лідерів та важливість обережного використання мовних засобів для підтримки миру, толерантності та діалогу в умовах конфліктів та воєн.

Аналізуючи особливості політичного дискурсу з точки зору лінгвопрагматики виокремлено політичну промову як особливий жанр у системі міжкультурної комунікації. Політична промова – це структурований виступ політичних лідерів із чітко окресленою метою, комунікативними стратегіями і тактиками і низкою ключових функцій. Офіційна політична промова, як засіб спілкування між політиками та людьми є особливо важливою зараз в період російської агресії проти України. Політичні промови мають на меті здійснення певного політичного впливу не лише на країну – агресорку та її політичних лідерів, а й задля підтримки цінностей і свобод України і українського населення.

Виявлено, що у своїх промовах політики застосовують комунікативні стратегії та тактики: стратегію самопрезентації із тактиками ототожнення та солідаризації із українським народом, стратегію дискредитації із тактиками звинувачення, осуду та образи та стратегію формування емоційного настрою адресата із тактикою єднання та урахування ціннісних орієнтирів адресата, тактикою звернення до емоцій адресата, а також стратегію агітації із тактиками заклику та обіцянок. Проаналізовано лексико-граматичні засоби, що використовувалися політиками для реалізації комунікативних стратегій і тактик.

У результаті здійсненого аналізу оцінних висловлювань лідерів щодо агресора підтверджено, що загальна вербальна оцінка агресії Росії в Україні впродовж війни стала більш негативною та досягла високого ступеня критичності.

Ключові слова: політична промова, міжкультурна комунікація, агресія, політична комунікація, мовна риторика, комунікативна стратегія.

Abstract. *In today's conditions, the main attention of the world community is primarily focused on the political process in Ukraine. That is why the study of the speeches of officials, in particular, presidents, prime ministers, and politicians, arouses great interest among scientists. Language has always been and is a powerful tool in the realm of international politics and diplomacy. Public statements of world leaders determine the development of events on the world stage and shape the international order. In times of crisis, the weight of what political leaders say increases significantly and has a direct impact on the world situation. Since Russia annexed Crimea in 2014 and unleashed a war in eastern Ukraine, one can follow how the political statements of world leaders and diplomats have reflected their position towards the aggressor.*

The article emphasizes the linguistic aspect of public statements, speeches, addresses of the presidents of the United States of America, Great Britain, Germany, France and other European leaders. Linguistic rhetoric of politicians makes it possible to better understand the role of language in determining the political positions of world leaders and the importance of careful use of linguistic means to support peace, tolerance and dialogue in the conditions of conflicts and wars.

Analyzing the features of political discourse from the point of view of linguopragmatics, political speech is singled out as a special genre in the system of intercultural communication. A political speech is a structured speech by political leaders with a clearly defined purpose, communicative strategies and tactics, and a number of key functions. An official political speech, as a means of communication between politicians and people, is especially important now in the period of Russian

aggression against Ukraine, political speeches aim to exert a certain political influence not only on the aggressor country and its political leaders, but also to support the values and freedoms of Ukraine and of the Ukrainian population.

It was found that in their speeches, politicians use communicative strategies and tactics: the strategy of self-presentation with tactics of identification and solidarity with the Ukrainian people, the strategy of discrediting with tactics of accusation, condemnation, and insults, and the strategy of forming the emotional mood of the addressee with tactics of unity and taking into account the value orientations of the addressee with tactics of appeal to emotions of the addressee and, of course, campaign strategy with tactics of appeal and promises. The lexical and grammatical tools used by politicians to implement communicative strategies and tactics are analyzed. It is worth noting the dominant means such as metaphor, phraseological units, anaphora, epithets, terms, repetitions, modal verbs. As a result of the analysis of the evaluative statements of the leaders regarding the aggressor, it was confirmed that the general verbal assessment of Russia's aggression in Ukraine during the war became more negative and reached a high degree of criticality.

Key words: *political speech, intercultural communication, aggression, political communication, linguistic rhetoric, communicative strategy.*

Постановка проблеми. Мова є головним інструментом політиків, адже жоден політичний режим не може існувати без комунікації. Політична комунікація забезпечує взаємодію між суспільством та владою, тобто є складовою та фактором публічної політики. Публічна політика – це специфічна форма комунікації суб'єктів політики, це діалогові стосунки, які передбачають аргументацію певної точки зору з метою переконати іншого учасника у правильності обраного рішення або змінити власну позицію. Комунікативний підхід до розуміння політики передбачає її публічність, що є підґрунтям та необхідною умовою демократії. У сильному демократичному суспільстві вміння використання мови активно формує потрібну владі громадську думку і є важливим засобом завоювання та утримання влади [5]. На думку М. О. Діденко

“політична комунікація спрямована на досягнення перлокутивного ефекту, а саме отримання від аудиторії суспільнополітичної реакції. Комунікативний процес між учасниками політичної комунікації, як правило, має інтенціональний характер, адже обмін інформацією здійснюється з прагматичним спрямуванням” [6, с. 5]. Під час своїх промов, виступів політики ретельно підбирають мовні засоби різних рівнів. З метою переконання громади суб'єкти влади використовують лексичні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні та інші засоби, що допомагають їм звернутися до людей зі своєю позицією та завоювати довіру народу. Прагматична спрямованість політичного дискурсу зумовлена лінгвопрагматикою, що націлена на вивчення мови в контексті та вивчення мовних засобів, що використовуються з метою впливу як на психологічний стан людини (почуття, волю, точку зору), так і на поведінку. Ознаками політичного дискурсу є інформативність, експресивність, образність, апеляція до емоцій.

В даному випадку послуговуємося англо-мовним матеріалом – низкою публічних заяв та промов президента США Джо Байдена, прем'єр-міністрів Великої Британії Бориса Джонсона, Ріші Сунака, канцлера Німеччини Олафа Шольца, президента Франції Еммануеля Макрона, верховного представника європарламенту Джозефа Бореля, президента європейської комісії Урсули Фон Дер Ляйн. Під час своїх промов, виступів політики ретельно підбирають мовні засоби різних рівнів. З метою переконання адресатів суб'єкти влади використовують лексичні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні та інші засоби, що допомагають їм звернутися до людей зі своєю позицією та завоювати довіру народу.

Огляд останніх досліджень. Про роль комунікативних стратегій в медіа та соціальних мережах та їх вплив на сприйняття подій та настрої суспільства щодо агресії росії проти України висвітлюють українські дослідники О. Щербак, І. Шевченко, І. Морозова І. Журавська О. Політичну риторику провідних лідерів країн описують вчені Подвойська О.В., Самойлова І. В., Вискушенко С. А, Василенко В. А., Алексієвець О., Сидоренко С. Сучасні

дослідники вивчають здебільшого теоретичні та прикладні аспекти політичного дискурсу, зосереджуючи увагу на мовних та позамовних експлікаторах. Зокрема, О. Алексієвець характеризує історію та сучасність політичної лінгвістики. А. Гузак обґрунтовує наявність позитивного іміджу сучасного політичного лідера, спираючись на вербальні механізми створення. Ю. Лобода досліджує експресивні засоби в політичних промовах. С. Романюк висвітлює лінгвостилістичний потенціал інавгураційних промов. Т. Стечик окреслює лінгвопрагматичні стратегії персуазивності в дебатах і промовах сучасних американських політиків та ін. В. Гурко акцентує увагу на лінгвістичній специфіці текстів висловлювань В. Зеленського з урахуванням граматичних та стилістичних особливостей. Виокремлено повторювальні конструкції, якими послуговується мовець для підвищення позитивної патріотичної оцінки та увиразнення значущості України. Описано перформативні висловлення та короткі речення, що відіграють істотну роль в досягненні поставлених комунікативних цілей та вможливають чітку орієнтацію на реалізацію певних завдань [4].

Виклад основного матеріалу. Будь-яке мовлення є потужним засобом впливу на аудиторію. Велика кількість лінгвістичних досліджень спрямована на аналіз мовлення політичних діячів, яке характеризується використанням широкого спектру мовних засобів різноманітного значення, що відображають певну ідеологію, вектор політики певної країни або політичного діяча, забезпечуючи досягнення комунікативного й маніпулятивного характеру. Одним із проявів політичної комунікації є політична промова, яка розглядається як, спрямована на зображення певних подій, ідей, переконань і цінностей з одночасним здійсненням впливу на емоції та свідомість адресат [3, с.73]. Публічні заяви світових лідерів визначають розвиток подій на світовій арені та відображають очікування населення у їхніх країнах. У кризові часи вага того, що говорять політичні лідери, значно зростає і чинить безпосередній вплив на ситуацію у світі. Відколи Росія у 2014 році анексувала Крим і розв'язала війну

на Сході України, можна прослідкувати, як політичні заяви світових лідерів і дипломатів віддзеркалювали їхню позицію щодо агресора.

Аналіз комунікативної поведінки вищезгаданих політиків вказує на функціонування суспільно-політичної термінології, що номінують численні нові реалії та поняття, породжені часом. Наприклад, відмічаємо велику кількість лексем на позначення джерела та цілей загрози війни : *“full-scale Russian invasion”*, *“serious battlefield situation”*, *devastating war*, *“an illegal war of aggression”*, *“terrible darkness to a young and entirely innocent European democracy”*, *“brutal russian invasion”*, *“barbaric invasion”*, *“nuclear confrontation”*, *“horrible conflict”*, *“overwhelming case”*, *“psychological distraction maneuver”*. Отже, асоціативне поле атрибутів війни містить смисли з негативною конотацією, що характеризують фізичний, моральний і психологічний стан людини, а саме асоціюються із страхом, смертю, жахом, руйнуваннями, біллю, горем, стражданнями, кров'ю, ненавистю. За словами Бориса Джонсона війна проти України це *“something that is clearly black and white, good and evil, right and wrong”*[14]. Тут маємо приклад оцінних опозицій *“позитивного і негативного”*, *“добра і зла”*, *“світлого і темного”*, *“правдивого і неправдивого”*. Олаф Шольц називає інструмент загрози через словосполучення *“Putin’s aggression”*, *“Putin’s war”*, *“Putin’s ascelation”*[15]. Слід зазначити, що з 2014 року європейські політики уникали називати війну війною, а вживали замість цього лексеми *“напад”*, *“агресія”*, *“конфлік”*, *“вторгнення”*. З початком повномасштабного вторгнення їхня риторика змінилася і було визнано, що це «справжня війна», яка несе загрозу всьому світові. Вживання виокремлених одиниць на позначення цілей загрози дає розуміння того, що війна ведеться проти мирного населення.

Агресивна війна проти України призвела політиків до безпрецедентної координації дій, що вказує на те, що загрозу можна подолати лише спільними зусиллями всього світу, керуючись такими загальнолюдськими цінностями як свобода, справедливість, демократія. Ці категорії Джоозеф Байден називає

душою демократії (*the soul of democracy*), що означає *to breath free, to think freely, to innovate, to educate, to live and love openly without fear* [13].

Аналіз промов політиків на різноманітних світових самітах щодо стратегії війни в Україні вербалізується низкою фразеологізмів, метафоричних висловлювань, антитез, топонімів, антонімів тощо. Підтримка України в наданні їй військової допомоги, а також санкцій проти Росії, тактики заклику до дій вербалізується великим рядом синонімічних фраз, засобами інтенсифікації: *conventional support; an encouraging sign for Ukraine; to sustain huge support; to provide the Ukrainian people with a morale boost, and the hope for a brighter, European future; to provide Ukraine with security commitments; to agree on a three-track approach to deliver ammunition to Ukraine; to back Ukraine with everything; to help massively to strengthen Ukr's nation; to succeed in getting Putin's invader out of Ukraine; to equip Ukraine with "the stuff" they need; to support ammunition production; to kick the invaders out of Ukraine; to tighten sanctions against Russia; to intensify efforts to incentivise Member States to commonly procure the most critical and urgent defence products from the European defence industry; to stop tiptoeing around russian president; "Ukraine is our top priority"* (заклик Джозефа Бореля [11]. Остання промова Байдена на Генеральній Асамблеї ООН просякнута особливою виразністю, експресивністю, апеляцією до світового співтовариства на підтримку України у формі наполегливого питання: *"Will we sustain our support to help Ukraine win this war and preserve its freedom or walk away and let aggression be renewed and a nation be destroyed?"*. *We ensured the survival of Ukraine as a free nation. We stand firm against aggression* [13]. Вживання у промовах політиками військових термінів з приводу віроломного нападу росії на Україну вказують на необхідності всебічної військової підтримки українського народу (*more anti-tank weapons, anti-air and anti-armor equipment, long-range missile systems, attack launching rockets, armored vehicles, and fighter planes*).

Низка комунікативних стратегій політиків сформована асоціативним рядом оцінних лексичних одиниць, при чому відмічається домінувальна тенденція

використання негативної оцінної лексики, що зумовлюється необхідністю окреслення у вигідному світлі дихотомії “свій-чужий”, “хороший-поганий”, дискредитації опонента та впливу в необхідному руслі на масову аудиторію. Джозеф Байден в емоційно-експресивній формі висловлюється про росію як таку, що намагається знищити демократію не тільки в своїй країні, а й за її межами і звертається до аудиторії до здійснення на неї впливу (*Russia has strangled democracy* - Росія задушила демократію; *Russia's brutal tactics*). В політичному дискурсі американського президента є метафори, які наголошують на необхідності знищити санкціями економіку Росії, яка по-загарбницьки напала на Україну (*We aimed at the heart of Russia's economy*). Лексма *heart* вживається на позначення ключового органу людського організму, адже розуміємо, що ключовим органом економіки кожної країни є енергетика. Наприклад, використання в одному з виступів президента Америки метафори “*the throat of our democracy*” з надмінною силою підкреслює очевидну і закономірну значущість демократичних цінностей країни. “Демократія” асоціюється з людською істотою, чиє горло намагаються придушити опоненти. Слід зазначити, що метафоричність є однією з ключових характеристик політичного дискурсу, що обумовлюється тим, що метафора слугує індикатором суспільної думки та настрою, за допомогою якого певні соціальні групи намагаються поширити свої політичні точки зору.

З метою висвітлення сучасного іміджу Росії на світовій арені Джозеф Байден активно використовує ряд слів негативної семантики: *aggression, annexation, expansion, escalation, extremism, chaos, cynicism, brutal, cruel, repression, violence, horror, terror, de-Nazifying, a lie, obscene*, що належить до зони «мінус», відбивають індивідуальне негативне ставлення президента до країни-агресора.

Висновки. Отже, політична комунікація, як засіб спілкування між політиками та людьми є особливо важливою зараз в період російської агресії проти України. Вона формує у громадян здатність до самостійної оцінки подій та явищ, критичне сприйняття і ставлення до дійсності, а також виховує почуття

відповідальності та готовність брати участь у політичному житті країни, політичних процесах, які відбуваються. Когнітивно-лінгвістичний простір сучасних політиків представляє суспільно-політична термінологія, репрезентована номінативними одиницями, які позначають реалії життя суспільства, політичні явища, а також слугують для вираження світоглядної та ідеологічної позиції. Лінгвістична риторика відіграє важливу роль у формуванні громадської думки та впливу на політичні рішення. Вивчення різноманітних способів вербалізації воєнних подій потребує подальших ґрунтовних досліджень, зокрема аналізу промов політиків щодо російського вторгнення в Україну.

Список використаних джерел

1. Батринчук З. Р. Комунікативні стратегії і тактики у промовах Джо-зефа Байдена. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2020. №46, Том 1. С. 30-34.
2. Васянович Є. Психолінгвістичний аналіз асоціативного поля *війна* як фрагменту мовної картини світу українських студентів-гуманітаріїв. Том 31 (70) №1 Ч.1 2020. С.13-17.
3. Волянчук І. О. Політичний дискурс в умовах російсько-української війни: лінгвістичний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 23. Том 1. С.46-51.
4. Гурко О.В. (2022). Лінгвостилістична специфіка політичних промов В. Зеленського. *Вчені записки ТНУ. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33(72). Ч 1. №4, 18-22.*
5. А. А. Данько-Сліпцова. Політико-комунікаційні процеси формування сучасного інформаційного суспільства. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. політичних наук. Львівський держаний університет ім. Івана Франка. 232 с.
6. Діденко М.О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів німецьких політичних діячів 20 століття). Одеса, 2001. С 19.
7. Огар А. Вербалізація концепту ВІЙНА в сучасному художньому дискурсі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: збірник наукових праць Дрого-*

бицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2019. С. 38-47.

8. Сидоренко С. І. Риторика світових лідерів як показник їхнього ставлення до війни в Україні. *Нова філологія* (86). С. 162-169) Електронний ресурс: <http://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-86-24>.

9. Sydorenko S. I. Diplomatic Language as a Reflection of a Political Stance Regarding the Conflict in Eastern Ukraine. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика». Том 32 (71). № 5. Ч. 1. 2021. С. 178–185.

10. Шевченко І., Морозова І., Шевченко В. Номінації агресії Росії проти України в англомовних медіа: когнітивно-прагматичний аналіз. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна*. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2022. № 95. С. 70-77.

11. EP Plenary: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell on military assistance to Ukraine: <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-251499>

12. EU, US urge sustained support for Ukraine in war against Russia. Speech by Ursula von der Leyen (L) at the World Economic Forum in Davos, Switzerland, January 16, 2024 [Hannes P Albert/Pool via AFP]

13. President Biden Full Speech at UN General Assembly. 24 September, 2024. 10 ; 12 A.M. EDT

14. Prime Minister Boris Johnson's Address to the Ukrainian Parliament: 3 May 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-boris-johnsons-address-to-theukrainian-parliament-3-may-2022>

15. Policy Statement by Olaf Scholz, Chancellor of the Federal Republic of Germany and Member of the German Bundestag, 27 February 2022 in Berlin. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/policy-statement-by-olaf-scholzchancellor-of-the-federal-republic-of-germanyand-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378>